

Dr. Elvira SULTREKOVA TL2082 Hakas Türkçesi Okuma-Anlama II
Ankara Üniversitesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, Ankara,
2020

Ўлүкүннер

Кізілернің чуртазында аймах ўлүкүннер таныхталчалар. Көзидімге алза: чоннар ўлүкүннері, хазна ўлүкүннері паза худаи ўлүкүннері.

Аймах чоннарның постарының ўлүкүннері пар. Хакас чонының пайрамнары парох. Хакас чонының мындағ ўлүкүннері пар: Чыл пазы, Чир-ине күні, Пастағы күгүрт пайрамы, Тун пайрам, Пай хазың, Улуғ күн (Күн пазы), Ўртүн тойы.

Чыл пазы көрік айының 22-чі күнінде таныхталчаң, хосхар айының 22-чі күнінде — Чир-ине күні; силкер айында — Пастағы күгүрт пай рамы; хандых айында, ай наазында — Тун пайрам, аның пасха ады — Тун айран; хандых айында, ай толызында — Пай хазың; хандых айының 22-чі күнінде — Улуғ күн, пасха ады — Күн пазы; ўртүн айының 22-чі күнінде — Ўртүн тойы.

Сағамғы туста пу ўлүкүннернің аразында Чыл пазын, Чир-ине күнін паза Тун пайрамны чыл сай таныхталчатхан ўлүкүннерге санирға чарир.

Чыл сай таныхталчатхан Хазна ўлүкүннер санына идөк Наа чыл, Чир-суубыс арачылағчызының күні, Чоннар аразындағы ипчілер күні, Часхы паза істеніс ўлүкүні, Чиңіс күні, Россия күні кірчелер.

Худаи ўлүкүннерін худаиға киртінчеткеннер тутчалар.

Тун пайрам – пастағы сүттің (айранның) ўлүкүні.

Идер тоғыстар

1. Текстті түрк тіліне тілбестеңер.

2. Сурығларға нандырыңар.

1. Кізілернің чуртазында хайдағ үлүкүннер пар?
2. Хакас чоңының хайдағ үлүкүннер пар?
3. Чыл пазы үлүкүн хақан таныхталча?
4. Чир-ине күні хақан таныхталча?
5. Тун пайрам хақан таныхталча?
6. Хайдағ үлүкүннер хазна үлүкүннерінің санына кірчелер?
7. Худай үлүкүннерін кемнер тутчалар?

3. *Пос чирлерге киліскек хозымнар кире пас салыңар, нименің хозымы полғанын үстүнде таныхтаңар.*

1. Кізілер____ чуртазын____ аймах үлүкүн____ таныхталчалар.
2. Аймах чоннар____ постарының үлүкүннер____ пар.
3. Хакас чоңы____ мындағ үлүкүннер____ пар: Чыл пазы, Чир-ине күні, Пастағы күгүрт пайрамы, Тун пайрам, Пай хазың, Улуғ күн (Күн пазы), Ұртүн тойы.
4. Чыл пазы көрік айы____ 22-чі күнін____ таныхтал____.
5. Сағамғы тус____ пу үлүкүннер____ аразын____ Чыл пазын, Чир-ине күнін паза Тун пайрамны чыл сай таныхталчатхан үлүкүннер____ санирға чарир.
6. Чыл сай таныхталчатхан Хазна үлүкүн____ санына ідөк Наа чыл, Чир-суубыс арачылағчызы____ күн____, Чоннар аразындағы ипчі____ күні, Часхы паза істеніс үлүкүні, Чиңіс күні, Россия күні кірче____.
7. Ұлүкүн полған на чыл____ хандых айын____ чазы____ ирт____.

4. *Хынған кизекті көрбин чоохтирға тимнен саларға.*

5. *Текст хоостыра ікі кізінің чоогын пүдіріңер.*

Тузаланған литература

1. Ekrem Arıkoğlu. Örnekli Hakasça-Türkçe Sözlük. Ankara: Akçağ Yay.
2. Абумова О.Д., Боргоякова Т.Н., Чанков Д.И. Хакас тілі (хығырчаң книга). -

Аҕбан: Хакас книга издательствозы, 2005. - 116 с.

3. Хакасско-русский словарь = Хакас-орыс сѳстѳк. - Новосибирск: Наука, 2006. - 1114 с.

4. Газета «Хабар»: <http://khakaschiry.ru>